

Biografische schets van J.A. Lelieveldt en zijn zoon H.H.J. Lelieveldt, door P. Lelieveldt, mei 2016

Vader en zoon Lelieveldt achter tekentafel, project Kerk Bovenkarspel (inv.nrs 290-293), januari 1965. Fotograaf Henk Hartog i.o.v. Sursum Corda.

Johannes Antonius (roepnaam Jan) werd als derde kind geboren in Heesch (Nijmegen) op 15 april 1900 uit het huwelijk van Hermanus LELIEVELDT, timmerman,¹ met Helena Mechtilda van der WELK.² Zijn vader was, net als zijn vader, timmerman en had een werkplaats aan de Molenweg in Heesch. Jan was voorbestemd hetzelfde pad op te gaan en werd aanvankelijk opgeleid als timmerman, (inv.nr. 488) maar zou zich via avondcursussen opwerken tot bouwkundig opzichter en omstreeks 1938 als architect worden ingeschreven bij de Bond Nederlandsche Architecten.

Zijn militaire dienst vervulde hij omstreeks 1918/1919 in Nijmegen als sergeant in opleiding bij de mitrailleurafdeling.

J.A. Lelieveldt, tweede van rechts, juli 1920, sergeant in opleiding

¹ geboren op 12.03.1870 te Nijmegen, overleden op 04.05.1945 te Nijmegen op 75-jarige leeftijd.

² geboren op 14.03.1867 te Driel. Overleden op 19.07.1941 te Nijmegen op 74-jarige leeftijd.

Zijn eerste baan was bij de dienst "bouw en woningtoezicht" in Nijmegen. In zijn vrije tijd maakte hij veel muziek, onder andere ook met de collega's. (zie foto)

Hij zong tevens in het parochiekoor de "Broerstraatkoor" in Nijmegen, en dronk regelmatig koffie in het hotel-restaurant van de familie Verbeek in Heesch, Heeschlust. Daar leerde hij Cor Verbeek (Zwolle, 25 augustus 1897) kennen,³ die zijn stem al had gehoord tijdens haar regelmatige bezoeken aan het Lof in de kerk van Neerbosch, en met wie hij regelmatig naar muziekkuitvoeringen en de Italiaanse Opera ging. Hij reageerde op een advertentie in de krant dat de Kunstzijdefabriek in Arnhem een opzichter zocht voor de bouw van een nieuwe fabriek in Palestro/Vercelli, o.l.v. ir. Lubberhuizen. In 1924-1926 werkte hij daar als opzichter en genoot van Italië. Hij was trots op zijn uitvinding van in beton gegoten sleuven om fietsen te stallen. Na deze klus werd hem gevraagd opnieuw opzichter te worden bij de bouw van een Enkafabriek, in dit geval in Aintree, Liverpool. Er werd besloten eerst te trouwen, zodat Cor mee op reis kon. Het kerkelijk huwelijk vond plaats op 14 oktober 1926 in de kerk van Neerbosch, door Pater van Gent, met het Broerstraatkoor, en met een feest in de tuin van Heeschlust.

Het werk in Liverpool was bij tijden stressvol, vooral omdat de vakbonden in Engeland een stevige grip hadden op de werkprocessen. Inmiddels werd het eerste kind verwacht en besloot Jan een baan aan te nemen bij de nieuwe Enkavestiging in Hilligersberg, aan de Ceintuurbaan, waar hij als opzichter kon starten. (inv.nr 539). In januari 1928 keerden ze terug naar Nederland en werd een huis gehuurd en later gekocht aan de Wilhelminalaan 8 in Hilligersberg, waar op 12 mei 1928 het eerste kind Herman, werd geboren. De wieg werd getimmerd naar eigen ontwerp en zou ook gebruikt worden voor de zonen Jan en Hans.

³ Cornelia Josepha Johanna Verbeek, geboren in Zwolle, 25 augustus 1897, overleden in Rotterdam, 10 november 1994.

In 1932 besloot Jan Lelieveldt voor zichzelf te beginnen. Hij deed taxaties en verbouwingen, en daarnaast enkele opzichtersklussen, o.a. voor Saturnus in Arnhem. (inv.nr. 34-35) Na een ontmoeting met Jaap van Eesteren, in 1934, die in de crisistijd ook voor zichzelf wilde beginnen na een periode samengewerkt te hebben met zijn broer Cor, besloten ze samen op te trekken. Hun eerste project was een verbouwing bij schoenenwinkel Van Vorst, waarbij de historische gevel werd ingeruild voor een moderne etalage.

Vloeiblad als promotiemateriaal voor de fa Van Eesteren, 1934 (inv.nr 458)

Nog tachtig andere etalages van schoenwinkels zouden gemoderniseerd worden, voor de Van Haren Schoenfabrieken, waarvoor in 1936 en 1938 ook woningen en fabriekspanden werden gebouwd in Waalwijk. Jan Lelieveldt hield kantoor aan huis op de Wilhelminalaan. Cor Verbeek die een opleiding had gehad als typiste en stenografe, deed het typewerk voor de bestekken, met haar typemachine in de vensterbank van het dakraam. "Tachtig winkels voor v. haren verbouwd, wat klussen waren dat! Des morgens 5.30 uur weg overall heen, soms 3 plaatsen in de Achterhoek. Dan foto's oude toestand maken, Bouw en Won. Toezicht, kadaster en dan.... laat thuiskomend, nog halve nachten doorwerken om werk klaar te leggen voor de tekenaars, die 's morgens verder moesten. Als de tekeningen waren goedgekeurd, moesten de bestekken getikt worden en was ik de klos! Jaren achtereen, daar kreeg je wat van en het leuke van Van Haren was, dat ze hun vergaderingen altijd hielden op feestdagen en was Jan met Pasen, Pinksteren, Kerstmis daar!⁴

Verbouwingen aan horecagelegenheden de Bonte Os en de Harmonie in Nijmegen; Hotel Pax aan het Velperplein in Arnhem; de Kroon in Breda; Café Versteegh en het Zuid Hollandsch Koffiehuis in Rotterdam, werden deels in samenwerking met Van Eesteren gedaan. Naarmate Van Eesteren verder groeide, werd de samenwerking minder intensief, maar bleef een intensief contact. Vermeldenswaard is nog wel de samenwerking bij de verbouwingen en uitbreidingen van CV

⁴ Herinneringen van C.J.J. Verbeek, p. 12-13, 1984. Inv.nr. 459. Fotoalbum 9.

Homobonus aan de Walenburgerweg (inv.nr. 223-225) en loodsen voor Van Heertum en Prinsen (1970).

In 1936 ontwierp J.A. Lelieveldt twee woonhuizen in Bilthoven die meedongen in zijn aanvraag om als architect te mogen worden ingeschreven in het register van de Bond Nederlandsche Architecten. In 1937 werd hij toegelaten tot de groep bouwkunst van de Algemene Katholieke Kunstenaarsvereniging.⁵ Omstreeks 1938 werd Jan toegelaten tot de Bond Nederlandsche architecten. Hij was heel trots op die prestatie, signeerde sindsdien alle tekeningen met "architect" i.p.v. bouwkundige, en liet in het bevolkingsregister zijn beroep van bouwkundig opzichter vervangen in architect. In 1939 deed hij mee aan de expositie van de BNA in Rotterdam, de stukken die hij daarvoor inzond en de schets van zijn expositie bevinden zich in inv.nr. 430.

Tweede Wereldoorlog

Tijdens de oorlog was er veel werk aan taxaties van door de bombardementen beschadigde panden in Rotterdam. (inv.nrs. 23 en 24). Het bureau werkte aan diverse noodwinkels, voor o.a. Van Vorst, de Klerk, Elysee, Kontakt en Martin's Cafeteria. Zijn bekendste noodgebouw is café-restaurant Old Dutch, aan de Rochussenstraat, die in oktober 1940 in de plaats kwam van de Old Dutch aan de Coolsingel die was platgebombardeerd. Het is als enige van alle noodgebouwen in Rotterdam blijven staan, wat mede te danken is aan het feit dat de betonplaten waarop het gebouw is neergezet gelijkmatig naar beneden zijn gezakt (inv.nrs. 140-144). Hij ontwierp in de oorlog ook een monument op de begraafplaats Crooswijk voor de omgekomen medewerkers bij het Amerikaanse vergissingsbombardement in 1943 op de fabriek van Van Berkel's Patent. Tevens werden in die jaren verbouwingen gedaan aan het Parkhotel, hotel Regina en café Versteegh. Vanaf 1940 tot 1970 zijn de bureau agenda's bewaard gebleven waarin van dag tot dag met potlood werd aangetekend welke werkzaamheden, privé en werkafspraken en uitbetalingen gedaan waren. (inv.nrs. 479-483)

Wederopbouw jaren vijftig

Na de oorlog werd er gewerkt aan de wederopbouw van diverse winkelpanden in de binnenstad van Rotterdam, o.a. voor de firma Wassen, van Os, Americain, die niet allemaal zijn uitgevoerd, en er werd opnieuw verbouwd aan het Parkhotel en hotel Regina. Jan Lelieveldt kreeg de opdracht voor de bouw van een nieuw magazijn met woning voor Rath en Doodeheefver aan de Mariniersweg, het eerst pand dat daar in 1950 werd gebouwd en waarvoor hij gepolijst beton inzette om een mooiere uitstraling van de gevel te krijgen, die versierd werd met gevelsjablonen van de Rotterdamse kunstenaar Gerard Héman. (inv.nr. 178-184) Hij zou intensief gaan samenwerken met de firma Coebergh, die in Schiedam een loods en fabriekspand liet neerzetten en waarvoor in heel Nederland tal van winkels werden verbouwd. (173-177). Jan Lelieveldt bouwde begin jaren vijftig in opdracht van P. Vermeer de bioscoop Centraal, in Rotterdam (inv.nrs. 383-385) en woonblokken aan de Lombardkade en Jonkerfransstraat en de Avenue Concordia in Rotterdam, woningen in Schiebroek en een woon/winkelcentrum in Charlois, en enkele bungalows. Tussen 1954 en 1956 bouwde hij een fabriek in Casablanca voor Sterovita. De werkzaamheden strekten zich ook uit tot zijn geboortestad Nijmegen, waar Jan Lelieveldt een nieuw winkelpand ontwierp voor meubelmagazijn Gerzon,

⁵ R.K. Bouwblad, het orgaan der Algemeene Katholieke Kunstenaarsvereening, jg. 8, no 5, 18 februari 1937, p. 238.

tegenover het stadhuis aan de Burchtstraat, en ook enkele winkel/woonpanden ontwierp voor Schoenwinkel Janssen, Kloosterman (boeken) en slagerij Bos. (inv.nrs. 128-134).

Gerzon, Nijmegen, ca 1962. I.s.m. Ir. P. Reijnders.

Kerkenbouw

Begin jaren zestig nam de woningbouw en ontwikkeling van steden als gevolg van de naoorlogse bevolkingsexplosie toe. Nieuwe wijken werden uit de grond gestampt, elke wijk werd bedacht met een kerk van iedere gezindte. Zijn eerste R.K. kerk bouwde Jan Lelieveldt in IJmuiden en deze werd ingewijd in 1960. (inv.nr. 276-278) Na deze kerk volgden kerken in Spijkenisse, Schiedam, Den Haag, Alblasterdam (niet uitgevoerd), Bovenkarspel en Den Bosch. Alle waren het kerken in de toen populaire moderne "kerkzaal" traditie in de Europese bouwkunst, waarbij de opstelling van het altaar radicaal werd gewijzigd, waarbij de priesters de communie voorbereiden met het gezicht naar de gelovigen en dichterbij de gelovigen. In enkele gevallen werden de banken ook aan de zijkant van het altaar geplaatst. Moderne materialen, grote overkappingen, een losstaande kerktoren, of een eenvoudige suggestie ervan (kerk Spijkenisse) maar ook de glas-in-betonwerken, glas-in-lood en overige kunstwerken van kunstenaars als Daan Wildschut, Piet Killaars, waren bepalende beeldelementen. Voor enkele kerken ontwierp de architect ook de interieurs. (inv.nrs 270-296).

St. Petruskerk in IJmuiden, J.A. Lelieveldt, ca 1960.

Glas in lood roosraam St. Petruskerk Ijmuiden, door Daan Wildschut.⁶

De ontzuiling en ontkerkelijking leidden een paar decennia later tot de sloop van de kerk in Den Bosch. Van de kerk in Ijmuiden bleef alleen een deel van het koor met glas in beton bewaard, en de kerk in Spijkenisse werd door het bureau Lelieveldt verbouwd tot Foucauld Mavo. Alleen de kerk in Den Haag-Mariahoeve (thans van de Zevendedag-adventisten) en Bovenkarspel zijn nog in gebruik.

1960 - 1970

In 1960 studeerde Herman Hendrik Jan Lelieveldt (1928 -2014), roepnaam Herman, die de oudste zoon was van J.A. Lelieveldt, af als ingenieur Utiliteitsbouw aan de Technische Hogeschool Delft. Hij had tijdens twee stageprojecten (inv.nr 472) al wat werk gedaan voor het bureau van zijn vader. Vooraleer hij in het bedrijf stapte, besloot hij in Engeland werkervaring op te doen bij het bureau van Fry, Drew & Partners in Londen. Hij was daar vanaf januari 1961 tot mei 1962 onder andere betrokken bij de bouw van de Pilkington Head Office. Ook zijn vrouw A.M. Pot (1935 – 2010) vestigde zich in Londen, na hun huwelijk in Nijmegen op 22 april 1961. Toen hun eerste zoon zich aandiende, verhuisden ze naar Nijmegen, waar Herman ging werken voor bouw bureau Heyendaal. Op 1 januari 1964 gingen J.A. en H.H.J. Lelieveldt een maatschap aan, en werd het architectenbureau Lelieveldt verplaatst van de Statenlaan 19 in Hilligersberg naar de Voorschoterlaan 44 in Kralingen, tevens het woonhuis van H.H.J. Lelieveldt en zijn gezin, met uiteindelijk vier kinderen. In 1969 nam Herman Lelieveldt de directie van het bureau over. Jan Lelieveldt overleed 17 maart 1970 in Rotterdam.

Werken van H.H.J. Lelieveldt

Tot de bekendste werken van ir. H.H.J. Lelieveldt behoren het studentenroeigebouw Skadi/Hades in Rotterdam uit 1968.

⁶ voorstellende Doop van eerste Christenen door Petrus, op het Pinksterfeest. De plaats van Judas ingenomen door Maria.

H.H.J. Lelieveldt, interieur H.H. Petrus en Pauluskerk

Daarnaast ontwierp hij in Tilburg de H.H. Petrus en Pauluskerk van de Goede Herderparochie (1969) een zeshoekige kerk. (inv.nrs.312-316) In datzelfde jaar, 14 mei 1969, was in Rotterdam IJsselmonde de RK kerk Wederkomst der Heer, ook wel Gedachteniskerk genoemd, ingewijd, die H.H.J. Lelieveldt met architect Kornel Polgar had ontworpen, niet alleen als parochiekerk van de parochie de Emmaüsgangers, maar ook als gedenkteken voor de slachtoffers van het bombardement van 14 mei 1940 op Rotterdam. (inv.nrs 297-311)

De Gedachteniskerk in Rotterdam - IJsselmonde, H.H.J. Lelieveldt & K. Polgar

Het bureau ontwikkelde zich tot een middelgroot bureau met gemiddeld 6 tot 8 medewerkers, legde zich toe op utiliteitsbouw en bouwde bedrijfspanden in verschillende gemeentes, o.a. voor Furness, Aldipress, het Maasstad boekendepot in Rotterdam. Twee tennishallen en een sporthal werden ontworpen, en daarnaast enkele bungalows en patiowoningen, en zogenaamde gezinsvervangende tehuizen in Rotterdam en omgeving voor de stichting Paus Johannes XIII. (inv.nrs. 73-86)

H.H.J. Lelieveldt, Woning, Barzola di Angera (Italië), inv.nr. 54.

Vanaf begin jaren tachtig tot midden jaren negentig, toen vanwege de economische crisis de bouwmarkt stagneerde, werden onderhoud en renovatieprojecten belangrijk. Het bureau was van 1980 tot 1992 gevestigd aan de Hoflaan 121, op de bovenverdieping en zolder van de pastorie van de Lambertuskerk. Vandaaruit coördineerde het bureau in opdracht van de Rotterdamse Vereniging voor Katholiek Onderwijs (RVKO) tientallen onderhoudsprojecten voor het katholieke lagere en voortgezet onderwijs in Rotterdam. (inv.nrs. 360-372) Als gevolg daarvan zijn in het archief ook (kopieën) van tekeningen te vinden van andere architecten van - soms - beeldbepalende schoolgebouwen in Rotterdam, zoals Margry, Van Teeffelen, Kraaijvanger, Buskens, Beers, De Vries. (inv.nrs. 431-432) Een langdurige samenwerking betrof die met de parochie van de R.K. St. Lambertus, waarvoor jarenlang het onderhoud van kerk en gebouwencomplex werd gedaan. (inv.nrs. 317-357) Ook vermeldenswaard zijn de twee renovatieprojecten voor de Stichting Beschermd Stadsherstel in Schiedam, i.s.m. architect Treijtel. In 1996 is het bureau beëindigd. Daarna deed Herman Lelieveldt tot circa 2000 incidenteel nog wat bouwkundig advieswerk en startte hij met de ordening en beschrijving van het archief van het architectenbureau en werden aanzetten gedaan tot het schrijven van een biografie. (inv.nr. 458) Door zijn dochter werden enkele interviews afgenomen over zijn leven, het werk en het bureau, die later zullen worden toegevoegd aan het archief. Hij overleed 7 juli 2014 in Rotterdam. Philomeen Lelieveldt heeft de inventarisatie van het archief voltooid en de plaatsingslijst gemaakt.